

הַשְּׁלֵמָה הַסְּדֵרָה הַמְּבֻקֶּשֶׁת בְּכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל! הַמִּשְׁתַּת פְּרָכֵי "שִׁבְתַּת טִישׁ" בַּתְּנִיּוֹת הַסְּפָרִים

גיליון מס' 330

פרשת בא, ו' בשבט תשע"ט

שִׁבְתַּת טִישׁ

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פְּנִינִים

בא אֶל־פְּרַעָה (י, א) - אם תוסיף את מספר האותיות בא שהוא בגימטריה 3, אל השם פְּרַעָה, יצא 358 = נחש"ה (החיד"א)

וְאֵת־אֶתְנִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם (י, ב) - תחלה נפרע הקב"ה באלהי מצרים, שנאמר: "וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים". ומרמז בתבת ב"ם ראשי תבות באלהי מצרים. (מגדנות)

רְאוּ כִּי רָעָה נִגַּד פְּנִיכָם (י, ג) - מביא רש"י מדרש אגדה, כוכב אחד יש ששמו רעה, ופרעה ראה באצטגנינות כוכב דם עולה והוא עון העגל. וזה קרמז בתבות ראו כי רעה, שהן ראשי תבות: פוכב אחד יש ושמו רעה, ראה עון העגל. (מגדנות)

כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (י, ד) - ממנו אותיות ממוז, לרמז לאדם שיש לו להשתמש במקומו לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ ולקיים בו צדקה ומעשים טובים. (הכין עזרא)

בְּאֲזֵנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְיוֹ (יא, ב) - ראשי תבות וְאֶבְרָהָם, לרמז לדברי רש"י: "שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו וענו אותם קנים בהם, יאחריכּוּ יצאו ברכש גדולי לא קנים בהם". (שמנה לחמו)

הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם (יב, טז) - מכאן רמז לימי בד"ז שלא יחול בהם פסח לעולם. לְבָדוּ ראשי תבות לא בד"ז. (דעת זקנים)

מִה הָעִבְדָּה הַזֹּאת לָכֶם (יב, כו) - בהגדה של פסח נאמר פסוק זה על הבן הרשע, שאמר לָכֶם וְלֹא לָנוּ. וְרָמַז לָזֶה, כִּי תְבוֹת אֵלוּ בְּגִימַטְרִיָּה 634 כְּמִנְיֹן זֶה בֶּן רָשָׁע. (מגדנות)

קוֹמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי (יב, לא) - הצד"י דגושה, שפרעה קרא בחזקה שיצאו מצרים. וראשי התבות קומו צאו הן ק"ץ, לרמז שהגיע קץ גלות מצרים אחר 190 שנה. (שפתי כהן)

תּוֹרָה אַחַת יְהִי־הָאֶזְרָח וְלִגְדוֹ הַגֵּר (יב, מט) - ראשי תבות אליהו. לרמז, שלעתיד לבוא כשיבוא אליהו ותבוא הגאולה, תהיה תורה אחת בישראל בלי מחלוקת. (שמנה לחמו)

סְפוּרִים בַּפְּרָשָׁה

וְיִהי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ (י, כא) אמרו חז"ל, שבששת ימי מפת חשך מתו הרשעים שבגם ישראל ונקברו בלי ידיעת המצרים, שלא יאמרו שבגם ישראל לקו. פעם, נודע לרבי חיים מצניז על יהודי אחד שהסיג את גבול רעהו ושכר את בית המזיגה שהלה היה חוכר בקביעות, לאחר ששלם מחיר גבוה יותר ממנו. קראו רבי חיים אליו והוכיחו על מעשהו הנפשע, אך מסיג הגבול הצטדק וטען שהחוכר הקודם הוא רשע ופושע וישראל וימצוה לקבר אותו. אמר לו רבי חיים: "מי אמר לך שמצוה היא לקבר את הרשע? אם מצוה היא, מדוע נאמר על עם ישראל שהיו עירם ועריה ביציאת מצרים, ורק בזכות דם פסח ודם מילה נגאלו, והלא היתה להם המצוה של קבורת המתים במפת חשך? ומכאן ראה, שאין קבורת הרשעים מצוה". בסיומו את תוכחתו, צוה עליו רבי חיים להשיב את החכירה לחוכר הקודם, כדי שלא יבלע לו. מספר, שפאשר שמע זאת רבי ברוך מגורליץ בנו של רבי חיים מצניז, הגיב ואמר בתריפות פדופו: "אמנם אין מצוה לקבר רשעים שכתב מתו כמו שהיה במצרים, אולם מצוה לקבורם חיים..."

וְלִכְלֹכַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְצֵם־לֵבָב לְשׁוֹנוֹ (יא, ז) המגיד מדבנא, רבי יעקב קרנץ, נודע בדרשותיו הנלהבות ובמשלים הקולעים ששלב בדבריו. פעם נקלע לקהלה רפורמית בגרמניה והתבקש לשאת דברים בפני קהל המתפללים, אך ראשי הקהל התנו עמו שלא לשלב בדרשתו פסוקים, אלא לענגם במשלים ומעשיות בלבד. נענה המגיד ואמר: "מעשה במלמד דרדקי שיצא לטיל עם תלמידיו שהצטיינו בלמודם. טרם יצאו, אמר להם המלמד שאם יתקלו בדרךם בכלבי חוצות, אין להם מה להתירא מהם, כי סגולה גדולה היא לומר את הפסוק וְלִכְלֹכַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְצֵם־לֵבָב לְשׁוֹנוֹ ושוב לא תהיה לבלבים שליטה עליהם. עברה שעה קלה ולפתע התנפל עליהם עדר של כלבים עזי נפש שגנחו עליהם בנביחות רמות וחרצו עליהם שני טרף. נשא המלמד את רגליו ונמלט מן המקום, וכל התלמידים ברחו בעקבותיו. כשהגיעו למקום מבטחים, תמהו התלמידים בפני רבם על שלא השתמש בסגולה שנתן להם ולא קרא בקול את הפסוק להגרתת הכלבים, ובמקום זאת ברח בפחד ואימה. הצטדק המלמד ואמר: 'צודקים אתם תלמידים יקרים, אולם מה היה בכחי לעשות? הרי הכלבים לא הניחו לי אפילו לומר פסוק אחד...'".

וְהָיָה לְאוֹת עַל־יְדֻכָּה וְלִטּוֹטֶפֶת בֵּין עֵינָיֶךָ (יג, טז) אחד ההבדלים בין תפלין של ראש שהן פנגד המוח לשל יד שהן פנגד הלב, שבראש ישנן ארבעה בתים וארבע פרשיות נפרדות, ואלו בתפלין של יד יש רק בית אחד וכל הפרשיות נכתבות יחד. נתן ללמד מכאן מוסר השכל גדול, שבפנינים הנוגעים בראש, בדיעות ושיטות שונות, מתר להיות חלוקים זה מזה, כדברי חז"ל כשם שאין פרצופיהם שונים כך אין דעותיהם שוות. אולם בפניני היד, פאשר מדבר במעשים ופעולות, אז צריכים להיות באחדות זה עם זה ולפעול יחד להגדיל תורה ולהאדירה, לקדש שם שמים.

זמני השבת - ירושלים הדלה"נ 4.19 צאת השבת 5.34 רבנו תם 6.12

לקבלת הגיליון והנחמת
דוא"ל: 5806777@gmail.com

הגיליון מודפס באלפי עותקים לזכרו הרבים בנדבת ידידינו היקרים הי"ו
לע"נ ג'מילה בת יוכבד אליהו בן חנוכה ושמעון בן ג'מילה ע"ה - למשפחת אוהיו. ולע"נ רבי שמעון זנטי בן מסעודה ע"ה, ולע"נ מרת
רחל בת אנויה ע"ה למשפחת גטו, ולע"נ סמי בן שלמה ז"ל למשפחת אבוקרט. ולרפואת הבחור גבריאל זנטי בן חנינה שיח' בתושח"י

היה היה

ולמען תספר באזני בנה

עם הסתלקותו של רבי משה ליב מססוב לעולם שכל טוב, נותר בנו רבי יקותיאל שמלקא יתום צעיר לימים ללא אב ומורה דרך. לאחר שעברו עליו כמה שנים ועמד על דעתו, החל רבי יקותיאל שמלקא לכתת את רגליו במסע בין צדיקי הדור, כדי לקבל לקח מפייהם והדרך בעבודת ה'. תחלה, פנה אל זקן צדיקי הדור, ה"אזהב ישראל" מאפסא, וכאשר שמע הצדיק כי בנו של רבי משה ליב מססוב קרב ובא אל מעונו, קם ממקומו ברב חרדה, לבש את בגדו המיוחד לראש חודש, צוה להעמיד פסא מקבד בסמוך לכסאו, ואף להעלות נרות ולערוך שלחן פראוי לאורח הדגול.

בשנכנס רבי יקותיאל שמלקא וראה את כל החרדה שחרד ה"אזהב ישראל" לכבודו, לא ידע את נפשו ועמד נבון ותוהה. כשראהו הצדיק מאפסא במבוכתו, נענה ואמר לו: "תנוח דעתך, אורח יקר. דע לך שאת כל הכבוד הזה לא עשיתי אלא בשביל אביך הצדיק רבי משה ליב, שרק בזכותו זכיתי להתקרב ולעבד את ה' באמת ובתמים", והוא החל לגולל את קורותיו בימי צעירותו עד שהפך לאחד מתלמידיו של הרבי ר' אלימלך מליזנסק.

בעודו אברך צעיר בשנים, כבר התפרסם ה"אזהב ישראל" בגאון אדיר ובקי בכל חרי תורה ותהי ראשית רבנותו בקהלת קולבסוף. שם ישב על מי מנוחות והתמסר כל כולו ללמוד התורה בהתמדה נפלאה, כשאין לו אלא דל"ת אמות של הלכה ולמוד התורה. יום אחד, התדפקו על דלתו שני אורחים בלתי מקרים, אנשים של צורה אשר הפרת פניהם ענתה בהם כי אינם יהודים פשוטים. מהר הרב להכניסם לביתו ובקדם במאכל ומשקה, כדי להשיב את נפשם מטלטול הדרך. לאחר זמן מה, החלו השנים לשוחח ביניהם בענינים נסתרים והרב פנה לתלמודו כמימים ימימה. מדי פעם הגיעו לאזניו קטעי אמרות ודבורים שמימיים שגפיו האורחים, אולם הוא לא שת לבו אליהם והפטיר לעצמו: "אני אין לי עסק בנסתרות, אלא רק בתורת ה'". שעות ארוכות עברו עליהם, הוא עסק בתורתו והם עסקים בשיחותיהם העמוקות ברוי תורה ואש מלהטת סביבם. בתחלת הלילה, ועבדתם עד עלות השחר, כאשר מנגד ישב הרב ועסק בתורתו בדרכו הוא, אך מדי פעם הפה אגו לשמע את דבריהם המעלפים בפספירים. השחר עלה והאנשים נפרדו לשלום ופנו לדרכם.

הגיעה עת התפלה, וכאשר החל ה"אזהב ישראל" את התפלה, חש לפתע אור גנוז במדעיו ואוירה עלאית מעטרת את סביבו, תופעה שלא הספין לה מעולם. תפלתו הייתה בהתעלות עצומה מעין עולם הבא, והוא הבין שהענין קשור להופעתם של צמד האורחים בביתו, אולם זהותם לא הייתה נהירה לו. גם בשעת הלמוד שלאחר התפלה חש הרב בהארה נפלאה, והוא החל להתחרט ולהתנחם מדוע לא ביר את זהות האורחים ולא תהה על קנקנם בראוי. ימים חלפו וזכרם של שני האורחים לא מש מלבו של הרב, אולם לא עלה בידו לברר את זהותם.

לאחר שבועים, התעמק הרב בסנה סבוכה ואמץ אל כל חושיו כדי למצא מסלה בדרך העקלקלה. מרב התאמצות עלו אגלי זעה במצחו, והוא הסיר מעל ראשו את פובעו הרבני ואת מעילו העליון ויצא אל מרפסת ביתו כדי לשאף אויר ולסדר את מחשבותיו בענין הטרוד את מוחו. בעודו עומד בחוץ, קלטו אזניו אופני מרפבה שעברה ברחוב הסמוך. להפתעתו, גלה בה את שני האורחים הנסתרים שהתארחו במעונו זה מכבר. בחץ מקשת יצא הרב מביתו, החל לרדף אחר המרפבה והשיגה אחר עמל רב. "שלום עליכם, אורחים נקבדים!" קרא אל המרפבה ובקש מהעגלון להאט את נסיעתו. "האם אוכל לכבד אתכם בדבר מה?" שאל הרב והלכו נענו בחיוב ובקשו לקבל ממנו מיני מאפה לסעד את לבם. מרב התלהבות, לא זכר ה"אזהב ישראל" כי מכהן הוא פרב בישוראל ועומד הוא עתה ברחובה של עיר ללא מנבעת וללא מלבוש עליון, אולם הוא לא חש מאומה, אלא רץ אל חנות הסמוכה, רכש שם מיני מאכל וחישי מהר חזר אל המרפבה. אך לצערו גלה, כי זו לא נותרה במקומה אלא הפליגה לדרכה.

על אתר חזר הרב לביתו, נטל בחפזה את פובעו ומעילו, טליתו ותפיליו, נפרד ממני ביתו והחל לרוץ אל הדרך הראשית היוצאת מן העיר. לאחר שעה ארפה של ריצה בהולה, עלה בידו להשיג את העגלה ולאחר הפצרות רבות, נערתו הצדיקים להעלותו עמם ולצרוף לנסיעתם. בהמשך המסע, עזרה המרפבה באחד הנפירים הסמוכים, שם ירדו הנוסעים לתפלה ולאחר מכן בקשו מהרב לחזר לביתו, אלא שהוא התחנן על נפשו להרשות לו להתקרב אליהם ולהינות מזיונם. אולם השנים סרבו ואמרו: "רואים אנו את מסירות נפשך, אולם עליך לנסע אל חצר הקדוש בליזנסק לשאב מברור של הרבי ר' אלימלך, ושם תמצא את אשר אותה נפשך".

"מי היו שני האורחים הספלאים שהתארחו במעונו?" סים ה"אזהב ישראל" מאפסא את ספורו באזניו של רבי יקותיאל שמלקא מססוב, "היו אלו הצדיקים המפורסמים רבי לוי יצחק מברדיטשוב ואביך רבי משה ליב מססוב. בזכותם זכיתי להתקרב ולחסות בצל כנפיו של הרבי ר' אלימלך וליהנות מזיו אורו, ועכשו תבין מדוע בה הרבה אני מכבדך בזכות אביך הצדיק".

מאורות

הרב הקדוש רבי משה ליב מססוב זצ"ל ליום ההולא ד' בשבט תקס"ז

צדיק ופועל ישועות, ותלמידו המבוקש של רבי שמלקא מניקלשבורג. התפרסם במצות פדיון שבויים שעסק בה כל ימיו וכתת רגליו למרחקים כדי לשחרר נדפאים ממאסר. דמותו היתה מעלפת במסתרים ותלמידו רבי צבי הירש מזידיטשוב אמר עליו את הפסוק: "ביום דרךך ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נדעו".

מפרסם היה במדת השמחה ובקפדויו הנפלאים, אותם למדו אליהו הנביא. כפי שהעיד בעצמו. שגור היה על פיו לומר על דברי תויל שערי דמעות לא נגעלו, שמדת השמחה גדולה יותר ובוקעת מחצות ואין דבר שעומד נגדה. ליל שבת קדש נהג להביט בפני האנשים שבבית מדרשו, ולא היה מקדש עד שהיה מכיר בדעתו שהוא פחות בדרגתו יותר מקבלם. פעם, הכיר באחד מפאי בית המדרש שהוא חוטא ופושע גדול, רע לשמים ורע לבריות, ולא היה יכול לקדש, כי לא מצא דבר מה שהוא בדרגה נמוכה יותר מהחוטא. לאחר שהתבונן בעצמו אמר: "הרי אם הייתי חוטא כה גדול, כלום הייתי הולך אל בית המדרש?!" ובקב הוכיח לעצמו שאף יהודי פושע זה, חשוב הוא יותר ממנו. בביתו גדלו ילדים מפי שחין והוא טפל בהם במסירות ובניויון קדושות כבש את פצעייהם. פעם אמר, שמי שלא מסגל למצוץ בפיו פצע וחבורה של ילד יהודי, עם השחין והמגלה שזבים מקונו, לא הגיע לחצי המדה של אהבת ישראל רבי דוד משה מטשורטקוב אמר פעם, שלבו מתמוסס בקרבו מודת אהבת ישראל של רבי משה ליב.

יוסיף דעת

המכה השמינית הייתה מכת ארבה, בה אכלו החגבים את עשב השדה ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ערב מצרים. לדעת האבן עזרא, פשת הארבה גם בגבול ישראל וגם הם סבלו ממכה זו וגם שאר המכות היו אצלם, אולם הרמב"ם מפרש שכל המכות לא באו על ישראל חוץ ממכת כינים, אך לא ציערו אותם, וכך משמע ממדרשי חז"ל שכל המכות לא באו על ישראל. מדוע נעשו המצרים בארבה? מבואר במדרש "מפני ששמו את ישראל זורעי חטים ושעורים, לפיכך הביא עליהם ארבה ואלו כל מה שזרעו להם ישראל". בשעת המכה, המליחו המצריים חגבים רבים לאכילה, אולם כאשר התפלל משה להסיר את המכה, פרחו גם החגבים המלווחים ולא נותר מהם זכר, ובמדרש ביארו זאת על פי הפסוק: "לא נשאר ארבה אחד", שאפילו מה שהיו בקדירות וחביות מלווחות, פרחו והלכו להם. הרמב"ם מביא בשם רבנו חננאל, שמא שהתפלל משה להסיר את מכת הארבה ממצרים ועד היום הזה, מעולם לא נכנסו החגבים למצרים.

עשרה מיני חגבים בתנ"ך: ארבה, כני, זנב, חב, חביל, חסיל, חרול, ילק, קלעם, צלצל. כאשר החגבים מתאגדים ללהקות גדולות, הם נקראים "ארבה". לחגב אין דם רק לתלוחית ולכשרו אין דין של בשר וחלב. החגב אינו זקוק לשחיטה ולכן הוא מוזכר בתורה לאחר דיני דגים שגם הם אינם נשחטים. בגמרא מובא, שהקב"ה ברא לו קריניים רבות, מפני שעיניו תלויות בקרניו ואם תישברנה קרנותיו בהיותו בין העצים, יסתאם. הוא נחשב סימן קללה שמוק לשדות, ונחלקו חכמים אם מברכים על אכילתו. על גופו של הארבה מסומן האות ח' ומובא במדרש הגדול שהוא כד לרמו שהוא חילו של הקב"ה, שנאמר "אשר אכל הארבה היקל והחטיל והגם חילי הגדול אשר שלחתי בקם". הארבה כשר לאכילה, אולם המסורת ליהוי החגבים הכשרים התמרה רק בתיומן ובצפון אפריקה, ושם היו אוכלים אותו צלי ומבושל, וה"אור החיים" הקדוש אסר את אכילתו.

השומר לך אלתספך ראות פני

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ולמען תספר - אכן פונת הפתוח הוא, כי בא ה' להודיע כי אין תכלית הפניה בהקאת האותות בקרב לעשות נקמה בפרעה, אלא לחזק האותות שהם עקר האמונה בלב ישראל, כדי שיהיה רשום בל ישכח לנצח, כי כשיהיה בקרב של פרעה יהיה בזכרון בני ישראל לעולם ועד, והפונה על דרך אומרים ז"ל במסכת חלין בדיו בן פקועה, כי אם יהיו בו שני דברים המפלאים יהיה מזרז תמיד וכשיראו שאוכלו בלא שחיטה לא יחשדוהו, כי מזרז הוא ביניהם, כי תרי תמיהי מזרז יכירי אישיו. והנה באמצעות הפלא שיפלא ה' להודיעם כי הוא שולט ברוח ובמים ובקפץ ובבעלי חיים ובאש ובאוויר וכדומה אין זה מספיק שיזכר הדבר בתמידות לעולם לחקק האמונה, אלא באמצעות היות הפלאה שניה, כי יפלא ה' להרע את פרעה ועבדיו להשקותם כפוטח לענה, מה שלא היה בן לכל גוי:

ולכל בני ישראל וגו' - עוד נתפון לרמוז לו, כי דקא במקום שיהיו כל בני ישראל, פרוש, כלם יחד יהיו ישראל, לא יחריץ כלב וגו', זה לך האות כי אין זו אתם. אבל אם לא יהיו כלם בני ישראל ויהיה ביניהם איש מצרי, יחריץ כלב לשונו. הא למדת, כי יראה שם משחית, והפונה פזה לומר לו כי לא תועיל ערמה לכבוות להקלט, שהגם שיתחבאו הכבוות המצרים בן ישראל לא יקלטו באמצעות זה, וכן אמרו ר"ל:

בעבור זה - אולי שרמו בתבת זה י"ב מצות הרשומים בחג הפסח, ג' דברים פסח מצה ומרור, והגדה, וז' ימי החג, וקדוש יום א' וב', הרי י"ב כמספר ז"ה, והוא אומרו בעבור זה עשה וגו', והגם שז' ימי החג לענין תרי"ג מצות אינם נמנים לז' מצות:

דברי הימים

בה בשבת תרנ"ב, נסגרה ישיבת וולוז'ין לאחר 90 שנות פעילות, עקב דרישת שר ההשכלה הרוסי להכניס בה את לימודי השפה הרוסית. הישיבה נוסדה בידי רבי חיים מוולוז'ין תלמידו הקרוב של הגר"א מוולוב, ובמשך כל שעות היממה נשמע בה קול התורה. הנצי"ב מוולוז'ין הודיע כי בתורה לא פשרות וסגר את מפעל חייו במסירות נפש.

יום זה הוא תענית צדיקים על פטירת הצדיקים (בני לוי או אלדד ומידד) שהיו בימי יהושע, ועל שהתעצלו בהספד על פטירת יהושע ורגש עליהם הר געש להורגם.

ב' בשבט ש"ט, נפטר המדקדק המפורסם רבי אליהו בחור, שכתב ספרים רבים על מסורת הקריאה, דקדוק לשון הקודש ועוד. הוא היה גם מראשוני מחברי הספרים באידיש ואחד מספרי הסיפורים שכתב באידיש נקרא 'בבא בוך' ומאו השתרש בפי העם לומר 'באבע מעשיות'...

בילקוט שמועני מובא, שפטירת משה היתה ביום ז' בשבט ולא ב' באדר, אולם על פי חז"ל נפטר ב' באדר, ולפי זה כבר ב' בשבט הסתלק ממנו צלמו.

יש נוהגים לקרוא ביום השלישי של פרשת בשלח את פרשת המן שניים מקרא ואחד תרגום, ואומרים בשם רבי מענדל מרימינוב שהיא סגולה לפרנסה.

ב' בשבט ה'קל"ו, נפטר רבנו נסים גירונדי, הר"ן, מגדולי הראשונים ומפרשי הר"ן והתלמוד. ספר תורה שלו שכתב בעצמו שרד עד היום והוא אחד מספרי התורה העתיקים שנשתמרו עד היום. אולם יש טוענים שהספר אינו שלו.

פקח גדול היה ר' מנחם דוד הסוחר וממחה גדול בהנדסה ובתכנון בניה. על בניתם של מבנים רבים פקח ר' מנחם דוד ואת מלאכתו בצע בזהירות מרביה, בידעו כי אתריות גדולה מטלת על כתפיו. לדיקו ונסיונו הרב יצאו מוניטין ורבים העדיפו לשכר את שרותיו בתכנון ופקוח מפעלים, ומוכן גם שהתשלום על עבודתו היתה יקרה אך כדאית.

יום אחד, נגבה שמועה לאזניו של המהנדס היהודי, כי הצאר ניקולאי מבקש להקים גשר רחב ממדים בקרפוז של אחת מערי רוסיה, וכל מי שרואה את עצמו מתאים לעבודה רבת הקף זו, זכאי לנסות לגשת אל המכרז הפומבי ולהציע הצעה משלו. הזוכה המאשר יקבל לידיו את התפקיד הנכסף לפקח על עבודת הקמת הגשר גדל הממדים ויוכל להשליש בכיסו כסום גדול בסיום העבודה. נכנס ר' מנחם דוד לעבי הקורה, ביר אצל יודעי דבר על תהליכי רשום המכרז, אסף נתונים וחקר אודות הצאר ותכניותיו, ולבסוף נגש בלב הולם אל המכרז.

דאגה עמקה לוזה את ר' מנחם דוד, בידעו כי עליו לעמד מול הצאר העריץ ששמו בלבד הטיל חלחלה בלב רבים מבני המדינה. מפרסם היה המכרז, באשר סימו להקים את אחד הגשרים הגדולים ברוסיה והצאר הגיע לבדק מקרוב את הגשר ומדת חזקו. הצאר היה בקי בעצמו בתכנון ובניה ולאחר שבדק את הגשר החדש, הביע את התפעלותו מיפיו של הגשר כמו גם חזקו ויציבותו, והוא הזמין את המהנדס אל ארמונו כדי לקבל ממנו מדליה אישית פאות הוקרה. בפיק ברפים עמד המהנדס אל מול הצאר ופחד אימים אפף את פלו. הגיעו הדברים עד פדי כך, שהאיש אבד את יכלת הדבור שלו מרב אימה משתקת ומאז הפך לאלם עד סוף ימיו.

את כל זאת ידע ר' מנחם דוד, אולם לצד זאת ידע גם, כי עתיד הוא להרויח הון רב מבצוע המלאכה הנדרשת, ולכן החליט להגיש את הצעתו. לא עברו ימים מרבים ור' מנחם דוד התבשר כי הצעתו מצאה חן בעיני הצאר ויועציו, ומלאכת הקמת הגשר הוטלה על שכמו. החל ר' מנחם דוד במלאכתו בקדחתנות, כנס סביבו פועלים מנסים רבים, שרטט תכניות ומפות מפרטות, רכש את חמרי הגלם הנדרשים והפריזקט יצא לדרך.

עברו חדשים מספר, העבודה מתנהלת בקצב מזרז לשביעות רצונו של ר' מנחם דוד, אך כשבדק יום אחד את התכניות ואת הגשר שהלך וקדם עור וגידים במהירות, חשכו עיניו. התברר, כי בלי משים טעה טעות חמורה ואם הגשר ימשיך להבנות על פי התכנית הקיימת, אזי קריסתו היא ענין של זמן. עמודי התוך לא יוכלו לשאת את המשא הכבד של הגשר ובקבות הימים הוא עלול לפל תחתיו.

"מה עושים עתה?" הוגיע ר' מנחם דוד את מוחו לשוא. "אם אבקש עתה לשנות את תכנית הגשר, עלול הצאר להרגני או לשלחני לארץ גזרה, ואם אמשיך בעבודה, הסכנה פפולה ומכפלת". הסתובב ר' מנחם דוד בפחד ודאגה ולא ידע את נפשו מרב מבוכה.

"למה נפלו פניך?" התענין אחד מידדיו, שראה את פניו ואת יגונו של ר' מנחם דוד. "הגשר עלול לפל והוא עלול להפיל גם אותי עמו", השיב ר' מנחם דוד וגולל לידיו הטוב את עסק הביש של הגשר ובניתו. ידיו היה מחסידיו של רבי ישראל מסטולין, ועל אחר הציע לחברו לנסע אל רבו ולספר לו על צרתו הגדולה. הרעיון היה נראה מפרך מעקרו בעיניו של ר' מנחם דוד, שהרי מה לו לרבי עם תכניות בניה והנדסה? אולם פטובע הנאחז פקש נסע אל הרבי וכשראה את עיניו הרבות והרחמניות שפך לפניו את כל לבו וספר לו על צרתו הגדולה.

האזין הרבי לספורו ולאחר מכן פקש את תכניות הגשר ועין בקו ממשכות, למרבה פליאתו והשתוממותו של ר' מנחם דוד. לאחר זמן מה, נטל הרבי עט בידו, מתח פמה קוים בתכנית הפרושה לפניו ואחר אמר לר' מנחם דוד: "עכשו התכנית משלמת ומעלה, אין בה שום תקלה ובקצרת ה' תוכל להקים את הגשר פראוי ולמצא חן בעיני הצאר". ר' מנחם דוד עמד מפה תדהמה, ומהר אל הצאר כדי להראות לו את התכנית המתקנת ולבקש אשור להמשיך העבודה שנגערה בינתים. עין הצאר בתכנית ואמר בפליאה: "פלאי פלאים! תכנית זו תקנה ביד מהנדס גאוני וחיפץ אני להפגש עמו". כששמע הצאר כי המהנדס אינו אלא הצדיק המפרסם מסטולין, חזר שוב על בקשתו להפגש ולשוחח עמו פנים אל פנים.

בטוח היה ר' מנחם דוד כי הרבי ישמח לנחל פבוד מלכים בארמון הצאר, אולם למרבה הפלא סרב הרבי להפגש עם הצאר הרשע שהרבה להצר לישראל והוא לא אבה לפגם את עיניו בהביטו על רשע כמותו. אולם, כדי שלא להעלות את חמתו של הצאר ולא לפל ברשתו, יצא הרבי מביתו והסתתר במקום רחוק ומבודד, שם המתין עד יעבר זעם. רק לאחר תקופה ארבה, בה הספיק הצאר לשכח את המאדע פלו, שב הרבי אל מעונו והמשיך להנהיג את עדתו ברמה, לאחר שסרב לראות את פני הרשע, עליו אמרו צדיקים שהוא בבחינת קלפת עמלק, בן יאבדו כל אויביו ה'.

משפחה

מטעים

ולמען תספר באזני בנה ובן-בנה (א.י.)
 כתב הרמב"ם, שיש לעשות שנייה בליל הסדר כדי שיראו הבנים וישאלו, והוא מונה שלשה דברים: לחלק להם קלויות ואגוזים, לעקר השלקון קדם שיאכלו ולחטף מצות זה מזה, ודברים אלו רמוזים בטעמי המקרא שבפסוק זה: פזר - לפזר קלויות ואגוזים, תלישא - לחטף ולתלש המצה, קדמא ואזלא - להקדים ולעקר השלקון לפני הסעודה, כדי שתספר באזני בנה ובן-בנה, (ובחי' צדק)

בנערינו ובקנינו... בבנינו ובבנותנו (ט.י.)
 בבנינו ובבנותנו בטעמי קדמא ואזלא. הקדמא בני ישראל ויצאו לפני זמנם ממצרים, מפני שרבו הבנים השלים את השעבוד... (אהבת ישראל)

בעצם היום הזה יצאו (יב.יא)
 תבת יצאו בטעם תביר שתרומנו שבור, כדי לזמן למדת העונה שבזכותה יצאו בני ישראל ממצרים כמובא בפרשת... (המאיר לארץ)

והגדת לבנה ביום ההוא לאמר (יג.א)
 הו"ל דרשו פסוק זה על הגו הרביעי שבהגדה שאינו יודע לשאל ולכן תבות והגדת לבנה מטעמות בטעמי מנה יקח קטן, כדי לרמוז על גו זה שהוא בבחינת נופל ועל האב ללמדו ולקפחו בבחינת את פתח לו. (ברכת אברהם)

מדגש

פעם אחת, הגיע תלמידי חכם עני אל ה"אור החיים" הקדוש וביקש נדבה. החסידים הרב אך התנה עמו שיפרט בפניו מלימי בתנ"ך בהן מופיעות אותיות זהות בזו אחר זו. החל החכם למנות את כל התבות לפי סדר א"ב (עשר מהן מפרשתנו), אך אמר שהאות ע' לא נמצאת בפסוק. ואילו הן התבות: ומקללך אאר, בבנינו ובבנותנו, מעקה לנגף, אודדו, היום ההוא, והשתחוילי, מזוות ביתך, חח ונזם, והיו לטטפת, ובהרת בחיים, וככה תאכלו, אשר התעללתי, וישאלו ממצרים, הנני מביא, מרעמסס, הפף עליו, בהצרות, חלקת מחקק, עלימריים, פששמאות. לפני האות ת' בקש את נדבת הרב ואחר שקבל אמר "נתון תמן לו" הרי כאן שתי נתינות... והרב הכפיל את נדבתו. אפשר להוסיף גם את האות ע' הכפולה בתנ"ך בתבות יעערו, התרעעה, מרעע ועוד, אך החכם לא הזכירם, כי אינו בתורה רק בנ"ך.

ממלכה

שופט אחד היה מפרסם בנוטל שחד. באו אליו פעם יהודי וגוי למשפט, ושניהם שחדוהו בפתר טרם התיצבו לדיון. כשעמדו השנים לפניו, לא ידע השופט לטובת מי להטות את הדיון ולכן דחה את מועד פסק הדיון. כשיצא מבית המשפט אמר היהודי: "עכשו הבנתי מדוע שתקו הכלבים במצרים. שהרי אמרו הו"ל 'כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר, כלבים משחקים אליהו בא לעיר'. והרי ביציאת מצרים בא גם מלאך המות להכות את הבכורים וגם אליהו לנאל את ישראל, ולכן התבלבלו הכלבים ושתקו, כי לא ידעו לשהק או לכבדו..."

באחד ממסעיו של רבי צבי הירש מוידושוב אל רבו, רבי משה ליב מססוב, החליט לעקב אחריו ולראות מקרוב כיצד עורף הוא את תקון חצות שלו, בבחינת 'תורה היא וללמד אני צריך'. החביא רבי צבי הירש את עצמו בחדר רבו ולפליאתו ראה, כיצד לובש רבו בשעת לילה מאהרת בגדים גסים של אפר פשוט, מעמיו על גבו גרזן חד ויוצא אל היער העבות שמחוץ לעיר. התמלא רבי צבי הירש פליאה ובצעדים חרישיים עקב אחר רבו. והנה רואה הוא את רבי משה ליב פוסע אל עמקי היער, מניח את הגרזן שעמו וכורת ענפים בזה אחר זה ביד אמונה. לאחר שהצטברה ערמה נפרת של ענפים, קשרם הרבי בחבל שהיה כרוך על מתניו והעמים את החבילה בלה על כתפו. חזר על עקבותיו, פסע בין שבילי העיר עד שהגיע אל בית קטן ומט לפל שעמד בפאתי העיר. הקיש רבי משה ליב בדלת וקול של אשה חלושה וחולנית נשמע. הרבי שנה את קולו ובלשון אפרים שאלה אם היא מענינת לרובש את חבילת העצים להסקת הבית, אלא שהחולה נאנחה ואמרה: "הלואי והיתה לי היכלת לרובש את העצים ולחמם במקצת את הבית הקר, אולם אין בידי אף פרוטה". נתמה האבר' ואמר: "אין דבר, קחי את העצים כי אין לי צורך בהם עתה". שמחה האשה, אך מהרה לשאל: "וכיצד אקצץ את העצים לשבבים? הרי אין בחי' מבטי לעשות זאת". מהר האבר' שוב להרעיה, חתך בגרזנו את העצים מחוץ לבית, ובעודו ממלמל את מלות התקון: "התגערי מעפר קומי"... סיס את מלאכתו, הסיק את התנור והמתין עד שחם געים התפשט בבית, ואל אזניו הפרויות של התלמיד שעומד בחוץ הגיע הקשר קריאת התקון: "תקום תרחם ציון ותבנה חומות ירושלים"... לאחר זמן מה, כשהבית הסק כראוי, הוציא הרבי מתרמילו מאכלים ערבים ומזינים, הניחם על השלקון וחזר בחשאי אל ביתו שם החליף את מלבושיו באין רואים, התישב ארצה והמשיך לקונן על הגלות ופנה אל המשך יומו העמוס בעבודת ה' ובעשיית חסד. עולם - חסד ויגנה.

ישב פעם רבי משה ליב מססוב והפליג על מדת אהבת ישראל וספר: פעם אחת ראיתי שני אפרים יושבים ומיטיבים את לבם ביירי-שרף, עד שהתבשמו כראוי. פנה אחד האפרים אל רעהו ושאלו: "האם אתה אוהב אותי?" השיב השני: "בגדאי! הרי אמה חבירי טובי". חזר הראשון ושאל: "האם יודע אתה מה חסר לי בחיי?" תמה השני ושאל: "איך אוכל לדעת מה חסר לך, אם אינך מספר לי?" בשל הראשון את דבריו ואמר: "אם אינך יודע מה חסר לי, איך תוכל לומר שאמה אוהב אותי?" באותה שעה, סיס רבי משה ליב, למדתי מהי אהבת ישראל אמיתית, לדעת מה חסר לשני עוד בטרם יבקש מקד ויספר לך את צרות, בבחינת "אשרי משכיל אל דל".

פעמים רבות היה רבי משה ליב מססוב נודד בדרךים לפדיון שבויים ולמען נדבאים ושבויי לב. פעם נעדר מביתו זמן רב, ובשחזר שמוחו לרדיו וקבלוהו באהבה ובגעגועים. לאחר שנח מעט, פנו הילדים ושאלו את אביהם: "אבא, מה הבאת עמך ממסעך?" לשמע שאלתם של הילדים הרבים, חזרו פניו של הצדיק וחלש לבו. נהלו בני המשפחה ומהרו להשיב את נפשו, וכאשר שבה רוחו שאלוהו לפשר בקלתו. השיב רבי משה ליב: "כששמעתי את השאלה מה הבאתי עמי, חשבתי לעצמי, הרי נעדרתי מביתי רק שבועות מספר וכבר שואלים אותי מה עשיתי ומה הבאתי. שוו בנפשכם מה יאדע עמדי כאשר אעמד בפני בית דין של מעלה לאחר מלאות ימי וישאלוני מה הבאתי עמי בחיי, מה אמר ומה אדבר? הרי אין אדם נוטל עמו כסף וזהב, לא נכסים ולא עשר, אלא מצות ומעשים טובים. התחלתי לערוך את חשבוני וקמעט שנשמתי פרוחה מקרבי מרב רעדה".

שגור היה כפי רבי ברוך בר ליבונין מקמניץ לומר: "כאשר יגיע יומי להתיצב בפני בית דין של מעלה וישאלוני עם מה באתי, לא אמר שפאתי עם תורה, כי האם לזאת תקרא תורה? ולא עם יראת שמים, האם לזאת תקרא יראת שמים? במה אוכל ללמד וכות על עצמי? בקד שאהבתי את בני אברהם יצחק ויעקב? בכל פעם שרואה אני יהודי הולך לקראתי, מברך אני אותו בלבי ומאחל לו אף טוב".

הושלמה הסדרה שכבשה את בתי ישראל

פעם החמישית
 להתחיל מבראשית

ספר מלא נדוש בספורים עבודות פרפרות ומגנים מחולק לפי פרשות השבוע והמועדים לעונת רוחני חויית ומלכד. ניתן להשיג ביחידות הספרים המיוחדות

גנו של רבי ישעיה מקרסטיר נפל למשכב וסבל ממחלה קשה. נכנס אחד החסידים אל רבי ישעיה וראהו יושב ובוכה בדמעות שליש. נבהל האיש והחל לנחם את הרבי, לדבר על לבו ולעודד את רוחו. ענה הרבי ואמר: "איני בוכה בגלל בני, אלא בוכה אני על עצמי. עד עתה הייתי סבור, שהשגתי את מדת אהבת ישראל וכאשר באים אלי יהודים ומספרים לי את צרותיהם ויגונם, בוכה ומצטער אף אני עמם. אולם עתה, כאשר הבן חלה ונפל למשכב, רואה אני שצער ומכאובו נוגעים ללבי יותר מצרותיהם של הבאים לביתי. ועל דבר זה בוכה אני ומצטער, שלא הגעתי למדה הנכונה של אהבת ישראל, להרגיש את כאבו של הזולת כאילו זה כאב וצער שלי".

"משארתם צררת בשמלתם עלי-שכמם" - משארתם הוא היצר הרע, שהוא השאור בעסה שמעכב, והוא עדין צרור בשמלותם של ההולכים אחר אפנת הנכריים ולובשים כבגדיהם וכמנהגייהם (רבי מרדכי מנאדבורנא)